

Heimwee naar het Café des Arts

Over de noodzaak van grensvervaging en hybriditeit in het artistieke bedrijf.

Door Pascal Gielen.

Iedereen zoekt een aanleiding om niet te feesten.
(Jan Decorte, 1991: 31-32)

Decorte had het toen al goed begrepen. Waar is het plezier, de leute van theater maken en kijken gebleven? Van het afgelopen Nederlands-Vlaams Theaterfestival herinner ik me alleen de kilte en het sérieux rond enkele voorstellingen en debatten. Waar is het feest? Zelfs bij de afloop van wat een fe(e)stival heet, kon er geen fuifje vanaf.

Iedereen lijkt wel de roots van zijn zo hooggehouden medium vergeten. Dionysos, zegt u dat nog iets? Terwijl mannen en vrouwen voor de wijn en mekaar bezweken werd er gespééld. In de geestdrift en de vervoering van de wijnroes werd theater gebrouwen. Hier raakten realiteit, religie en fictie mekaar nog probleemloos. Dus geen serieuze debatten over de maatschappelijke relevantie van theater. De publieke ruimte – een andere bestond niet – was tegelijkertijd het toonbeeld van theater, dans en gewoon... leven. Elke alledaagse gebeurtenis kon in een roes omslaan in dansen en acteren.

Waar is het feest? Het café is binnen het kunstenhuis compleet gedevalueerd onder de ernstig gefronste wenkbrauwen van menig theaterdirecteur. De brasserie wordt uitgegeven aan derden of gaat op z'n minst een eigen bestaan leiden, los van de artistieke equipe. De informele cultuur ebt weg in vergaderzalen en repetitieruimtes, ver van de alledaagse anekdote. Vanaf nu wordt de artistieke bedrijvigheid besproken onder collega's en niet meer onder vrienden. Eén van de belangrijkste bronnen van het kunstbedrijf lijkt daarmee uit te drogen: de roes van het vertier.

Nochtans is de brasserie de ideale vermeniger van de artistieke bedrijvigheid met het

schijnbaar triviale. Hier gaat de grens tussen hoog en laag, tussen kunst en 'populair' vervaagen. De zaal van vertier vormt het niemandsland tussen binnen en buiten, tussen het artistieke en het alledaagse. De toeschouwer krijgt er terug zijn stem die verder reikt dan zijn applaus. Tussen pot en pint kan de criticus er zijn vragen kwijt. En in de late uurtjes wordt de toeschouwer eventjes kunstenaar en de criticus even programmator. Het carnavaleske van het feest schudt rollen en posities stevig door mekaar. Dan vallen er nog eens rake woorden. Maar dan komen we ook het dichtst bij de fictie van dans en theater.

De publieke plek heeft in het verleden nog meer (artistieke) diensten bewezen. Ooit vormden de Salons, Coffee Shops en Tischgesellschaften de alternatieve tegenpool voor de door de academie opgelegde artistieke codes. In de brasserie werden de eerste aantijgingen geformuleerd tegen het vastgelegde decorum van kerk of heerser. Voor wie het vergeten zou zijn: het was op deze plek dat de discussies stevig gingen afwijken van het opgelegde vocabularium; het was hier dat het artistieke bedrijf voor de eerste maal haar autonomie opeiste. Maar ook de publieke opinie vond haar onafhankelijke stem in kranten en tijdschriften: de kritiek werd op deze plaats geboren.

Door de tijden heen vormden de zalen van vertier het ideale decor voor ontmoetingen en debat. Ze waren voor menig kunstenaar een geliefkoosde inspiratiebron: de impressionisten bediscussieerden er hun geschilder, Wilde putte

heel wat woorden uit de mooie mannen die hij er observeerde, Canetti ontmoette er Brecht, Dalí sprak er Mick Jagger, Baudelaire ontwikkelde er zijn moderniteitsbegrip, ... en onlangs zag ik Lieven De Cauter driftig krabbelen in taverne Le Coq. Zou hij hier zijn *Archeologie van de kick* hebben geschreven?

Tegenwoordig worden discussies echter op de verkeerde plaats gevoerd. Droge bureaus of steriele vergaderruimtes zorgen voor weinig animo. Hun formeel karakter legt daarenboven het dispuut aan banden. Het kritisch vertoog lijdt er aan een wansmakelijke institutionaliseringsepidemie. Niemand durft nog vrijuit spreken of even zweven boven zijn positie. Theaterdirecteuren, beleidsverantwoordelijken en andere belanghebbenden verdedigen verkrampt hun eigen zaak waardoor elke open discussie vastloopt. Elke uitspraak lijkt direct kwantificeerbaar in Belgische franken. De boekhouder gaat steeds meer doorwegen in het artistieke discours. Dus alles wordt vanaf nu goed afgewogen, elke stellingname wordt netjes op voorhand bepaald. Zo loopt het dispuut binnen correcte banen, maar het wordt daardoor onnoemelijk saai in zijn voorspelbaarheid. Het rational-choice-denken verbiedt elke creatieve uitspatting. Het kritische vertoog verdwijnt vanaf nu in een strategisch spreken. Ook dat bewees het laatste Theaterfestival.

Het café is echter nog één van de weinige plaatsen voor discussie of commentaar. Hier durft nog af en toe iemand echt iets zeggen; al spreekt men er tegenwoordig ook met enige voorzichtigheid. Maar het gesprek kan er nog ontspreken.

Veldbeuilers

Het café maakt de grens tussen het artistieke en het alledaagse flou, maar in de Kunst-